

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. H.C. van der Ent, Elburg; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Alphen a.d. Rijn; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Zeist; Ds. P. van Zonneveld, Driebergen; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

„Laat mijn ziel leven, en zij zal U loven”

Psalm 119 : 175a.

De dichter van Psalm 119 bezingt de rijkdom van het Woord van God. Door genade heeft hij dat Woord liefgekegen. Waar de Heere werkt in het leven gaat men liefkrijgen wat men tevoren niet liefhad en men gaat haten wat men tevoren niet haatte. Zo krijgt men in het hart de liefde uitgestort, en ook de liefde tot het onfeilbaar Woord van God.

Hij krijgt het Woord lief, ondanks het feit dat het Woord hem veroordeelt. Het Woord keurt immers de mens en zijn werk af. En het prijst het werk van een Ander, van een Drieënig God aan. God bepaalt ons in Zijn Woord bij onze afkomst. Heilig en goed is de mens uit Gods handen voortgekomen. Geschieden naar Gods Beeld gold het ook van de mens; en ziet, het was zeer goed. Maar door de val en de ongehoorzaamheid van Adam en Eva is de mens zeer slecht geworden. Hij keerde zich van zijn Maker af om..... nu nooit meer naar Hem terug te keren. Nu leeft hij het uit: wijk van mij, want aan de kennis van Uw wegen heb ik geen lust.

Deze schrikkelijke werkelijkheid wordt ingezien als God mij de ogen opent. Als de Heere tot mij komt door Woord en Geest, ga ik niet in de eerste plaats zien, dat ik bijv. een lief kind van God ben of een bevoorrecht drager van menige belofte. Ik ga zien dat ik buiten het heil en het leven, buiten God en Christus sta, en dat door eigen schuld. En dat niet beschouwelijk, maar als schuld beleefd. Dan ga ik inzien dat ik..... verloren ben!

Is dat ook uw ervaring? Wat krijg ik dan mijn leven te zien in goddelijk licht. Dan kom ik openbaar als een doelmisser en een eerrover Gods. God is van de troon en ik er boven op. Weet u wat de dichter van onze Psalm nu doorleefd heeft? Dit, dat het nu nooit meer goed kan en zal komen, als God niet Zelf er aan te pas komt. Dat is werkelijke ontdekking. En dit maakt hem niet lijdelijk, welnee, dit doet hem zuchten en roepen tot God in verlegenheid om God. Laat mijn ziel leven, en zij zal U loven. Och HEERE, och wierd mijn ziel door U gered.

Dit blijft nu het gebed bij aanvang en voortgang. En dat vanwege het vijandige vlees, dat zich nooit meer zal onderwerpen. Het gebed is zo een bidden om de Geest opdat door Zijn werking het vlees gekruisigd worde. Dit vindt plaats in de weg van het gebed. Laat mijn ziel leven..... En dat opdat mijn leven in beginsel weer aan dat nu zo begeerlijke doel ga beantwoorden: God loven. Zo ga ik Gods eer en Naam, Zijn Woord en wil liefkrijgen. Dat wordt mij het leven.

Waar er nu geen weg meer is van beneden naar boven, heeft God een weg ontsloten van boven naar beneden in Zijn lieve Zoon. Elk heilsfeit is van dat eenzijdige wonder vervuld. Zo wordt het ook heilsbevindelijk geleerd. Christus is de tweede Adam. Zijn werk is volmaakt en keurt ons werk af. Wij kunnen het niet meer goed doen of goed maken. Zijn komst, Zijn werk, Zijn lijden en sterven, Zijn betaling was nodig. En Zijn werk en Zijn Persoon wordt mij nu het leven. Daar vraagt onze dichter dan ook om. Is dat ook onze vraag en onze begeerte? Heere Jezus, open-

baar Uzelf aan mij, schenk Uzelf weg aan mij. Dat is het leven. Daarbuiten ligt de dood, rondom mij en in mij. Het leven is mij Christus. En het sterven gewin. Om verlost van alles God eeuwig te loven en te prijzen. Dan eeuwig God bedoelen. Om nu nooit meer daaruit te vallen. En: bracht ik mij zélf daar? Neen, dat heeft Jezus Christus voor mij verworven. En daarom zal mijn lied tot in eeuwigheid zijn: Gij o Lam Gods hebt ons Gode gekocht met Uw dierbaar bloed.

Verschrikkelijk om dát nu te moeten missen! Lieve lezer, vraag er toch om. Want dát is pas het Leven!

Ds. K. Hoefnagel.

(Samenvatting van het openingswoord van de middagsamenkomst van de ontmoetingsdag op 25 april 1987).

Van de administratie

Het was de bedoeling dat in het vorige nummer van ons blad de opbrengst van de kollektten, giften enz. van de ontmoetingsdag zou zijn vermeld, maar door een abuis stond er geen bedrag maar 7 vraagtekens. Onze excuses hiervoor. De opbrengst bedroeg f 11.997,50. We werden verblijd door de opgave van 14 nieuwe abonnees, waarbij ook weer enkele geschenkabonnementen waren, terwijl we aan giften f 120,- ontvingen.

Voor dit alles weer heel hartelijk dank.
Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de Redactie

1. **Boeken in orde.** De boeken van onze administrateur zijn weer nagezien en geheel in orde bevonden. Dit betreft het afgelopen kalenderjaar. Dank zij de collecten op de ontmoetingsdagen, de vele overbetalingen en allerlei grote en kleine giften enz. konden de boeken zonder tekort worden afgesloten. Er bleek zelfs een klein overschot van ongeveer f 800,- te zijn.

We zijn dankbaar voor de medewerking van velen die het ons mogelijk hebben gemaakt om de arbeid voor Bewaar het Pand, die in hoofdzaak de uitgave van het blad en het organiseren van ontmoetingsdagen betreft, voort te zetten. We hopen ook in de toekomst op aller medewerking te mogen rekenen. Een bijzonder woord van dank aan br. Beukers, onze administrateur, is wel op zijn plaats. Hij besteedt veel tijd voor Bewaar het Pand, maar hij doet het met liefde.

2. **Ontmoetingsdag te Kampen.** We zijn er van overtuigd, dat velen met verlangen uitzien naar de volgende ontmoetingsdag en dat zij daaromtrent graag nadere gegevens willen vernemen. Het is de bedoeling, dat deze dag weer te Kampen zal worden gehouden en wel D.V. op zaterdag 29 augustus. Mogelijk kunnen we in het volgende nummer al mededelen wie er dan bij leven en welzijn zullen spreken. Men reserveer genoemde datum en we willen allen opwekken om gezamenlijk plannen te maken deze ontmoetingsdag te gaan bezoeken. We zijn toch allen vrienden en vriendinnen van Bewaar het Pand!

B.

Onze ontmoetingsdag te
Sliedrecht-centrum op 25 april 1987

2.

De pauze is een belangrijk onderdeel van

een ontmoetingsdag. Er is gelegenheid om de maaltijd te gebruiken en vriendschapsbanden aan te knopen of te verstevigen. Sommigen gingen de stad in voor een wandeling of wat inkopen te doen. De boekhandelaar deed goede zaken. We zagen vele oude bekenden, die we telkens weer ontmoeten. Het was te zien dat er een geest van saamhorigheid was. We konden horen van zegen die er in de morgensamenkomst gevallen was. Kortom, het was goed tijdens de pauze. En zo was deze voor velen weer gauw voorbij.

De middagsamenkomst ving om twee uur aan. Het kerkgebouw was geheel gevuld.

Ds. K. Hoefnagel van Nieuwpoort liet zingen Ps. 30 : 1 en 2, las Psalm 119 : 169-176 en ging voor in gebed. Hij sprak over vers 175: Laat mijn ziel leven.....

Een samenvatting vinden we in dit nummer. Na het uitspreken van het openingswoord laat ds. Hoefnagel zingen Ps. 119 : 88.

Vervolgens komt ds. H.C. van der Ent van Elburg aan het woord. Hij leest eerst Hebr. 12 : 1 en 2 en spreekt dan over: *En hoe nu verder?* Onze lezers hebben zijn samenvatting al kunnen lezen in het vorige nummer van dit blad. We kunnen daarnaar verwijzen. Op verzoek van ds. Van der Ent zingen we Ps. 84 : 3, 4 en 6. Tijdens het zingen wordt gecollecteerd.

Hierna spreekt ds. M.C. Tanis van Sliedrecht-centrum een slotwoord. Hij zegt in het kort samengevat het volgende:

We zijn haast weer aan het einde. Over een uur zal het hier weer stil zijn. We hebben horen spreken over: en hoe nu verder? Spreker wil vragen: *hoe nu naar huis?* Dat is ook belangrijk.

Een van de discipelen vroeg aan de Heere Jezus: Heere, leer ons bidden. Hij hoorde Jezus bidden. Dat overweldigde hem. Hij begeerde ook zo te kunnen bidden. Johannes heeft ook zijn discipelen onderwijs gegeven in het gebedsleven.

Dat we zo naar huis mochten gaan, denkend aan elkaar en de onzen en de kerk waarin we mogen staan. De Heere leert Zijn discipelen het volmaakte gebed. Er wordt veel misbruik van dit gebed gemaakt. Er wordt weinig waarlijk zo gebeden. Daarom is het zo arm in de kerk. We leggen er ons bij neer. Er moet gewaakt en gebeden worden. We moeten gasten en vreemdelingen op aarde zijn. De Heere heeft dit gebed meegegeven. Spreker wijst op één bede: Uw Koninkrijk kome. Deze bede moet gaan leven De Heidelbergse Catechismus verklaart deze bede. Hebben we het er wel eens over in de week?

Spreker gaat vervolgens na wat de catechismus in antwoord 123 over deze bede zegt. Hij wijst er op, dat het bewaren van Gods kerk niet los staat van de zichtbare kerk. Dat is bijbels-confessioneel. In de zichtbare kerk zijn de ambten. Daar is de bediening van het Woord. Het is een wonder dat ondanks de verscheidenheid en verdeeldheid er toch nog is het Woord.

De kerk moet zich opstellen in de wereld van vandaag, met het oog op de jeugd van morgen. Het gevaar is dat we tevreden zijn met Bewaar het Pand enz. Daar redden we het niet mee, maar alleen door de bewarende hand Gods. De kerk wordt door de kracht Gods bewaard tot de zaligheid.

We moeten denken aan de uitbreiding van de

kerk, maar ook aan de diepgang. De taal van de kerk moet de taal van ons leven zijn. Wast dan op in de genade en kennis van de Heere Jezus Christus.

We krijgen werk mee naar huis. Laat in uw gebedsleven de bede *Uw Koninkrijk kome* een voorname plaats innemen. Er worden vele aanslagen tegen Gods heilig Woord be-raamd. Maar de volkomenheid van het Rijk komt. De burgers van het Godsrijk zullen ingaan. Het gebed blijve leven en de Heere heeft beloofd: Al wat u ontbreekt, schenk Ik zo gij 't smeekt, mild en overvloedig.

Ds. Tanis gaat voor in dankgebed, laat zingen Ps. 68 : 16 en 17 en spreekt enkele woorden van afscheid. Daarmee is deze ontmoetingsdag ten einde. De menigte verlaat het grote kerkgebouw. De boodschap is gehoord en er is een boodschap meegegeven.

Sommigen aanvaarden dadelijk de terug-weg. Anderen blijven nog wat napraten, drinken nog een beker koffie en/of kopen een boek. Maar na verloop van tijd zijn ook de laatste bezoekers vertrokken en is het weer stil in en rondom het kerkgebouw.

De Heere heeft het ook op deze ontmoetingsdag weer welgemaakt.

B.

Samenvatting van het gesprokene op de bijeenkomst van "Bewaar het Pand" d.d. 25 april 1987

Ontwaak, noordenwind! en kom, Gij zuidenwind! doorwaai mijn hof, dat zijn specerijen uitvloeien. O, dat mijn Liefste tot Zijn hof kwame, en ate Zijn edele vruchten!

Hooglied 4 : 16.

Geliefden, Beschouwen wij de kerk in het algemeen en Gods kinderen in het bijzonder dan is het droevig gesteld in onze dagen. Bemerken wij niet dat er een ernstige grauwigheid ligt over de Kerk? Dat er sprake is van de stilte van de dood en van de dodigheid? Want ook de kostelijke kinderen Sions zijn over het algemeen de aarden flessen gelijk geworden. De kennis van de weg der bekering, de weg die God met Zijn volk houdt, wordt steeds minder. Zelfs verstandelijk is er reeds een grote onkunde, ook onder ambtsdragers, aangaande de wegen des Heeren in het leven van zondaren. Er is ook weinig voortgang, zo weinig doorbraak in het leven der genade. Weinigen kennen Goede Vrijdag en Pasen in de ware beleving van het hart. Hoe komt dat? Ach, vele oorzaken zouden te noemen zijn, echter op één zaak zou ik bijzonder willen wijzen: Wij missen het waaien van de winden des Geestes. De noordenwind en de zuidenwind des Geestes. Luther heeft eens gezegd dat het leven van een waar christen door Gods Geest bepaald wordt door drie dingen: Gebed, meditatie en aanvechtingen. Gebed door en om de Heilige Geest. Bemediteren het Woord tot een eeuwige Zegen. Aanvechtingen, want dat zijn de proefstenen om te weten hoe troostvol het Woord des Heeren is. Door de aanvechtingen wordt ons het Woord des Heeren lief en zullen wij door de kracht des Geestes dit Woord kennen tot vertroosting, geest en leven voor onze ziel. Aanvechtingen drijven mij uit tot God. In dit verband heeft Ralph Erskine in één van zijn preken geschreven: Ik heb liever met een razende, dan met een slapende duivel te doen.

Ja alles is beter dan de stilte des doods, waarin wij allen van nature in verkeren; dood zijnde in zonden en misdaden. Alles is beter dan de dodigheid, dat lauwe leven ook bij Gods kinderen, die onverschilligheid waardoor wij noch koud noch heet zijn.

Welnu, de Kerk in het Hooglied, tenminste in ons tekstvers, begeerde allesbehalve die stilte des doods en dodigheid, noch die vleeselijke rust waardoor er niets van de Kerk uitgaat. Neen zij wenste, zij verlangde dat het leven der genade tot rijke openbaring mocht komen tot Gods eer en tot haar blijdschap en zielevreugde. Zij smeekt een gebed, en laat het ook op deze dag en vervolgens ons gebed mogen zijn of worden.

EEN GEBED OM DE GEEST DES HEEREN: de inhoud, het doel en het verlangen van dit gebed.

De inhoud van dit gebed

Ontwaak, noordenwind! en kom Gij zuidenwind! doorwaai mijn hof. Hier wordt het werk van de Heilige Geest voorgesteld onder het beeld van de wind. En het is het gebed van de Bruidskerk van Christus, dat de winden des Geestes de hof van het hart mogen doorwaaien. Ja, de hof van het hart van heel de kerk des Heeren. In het verband van onze tekst gaat het dan om de openbaring van het levensbestaan van de Kerk. Dat de koele, zuiverende noordenwind het leven tot openbaring brengt en de warme zuidenwind het leven rijpt tot Gods eer. Maar wij kunnen met dit beeld op nog vele andere dingen wijzen. Ontwaak, dat wil eigenlijk zeggen: Sta op en ga uit tot uw arbeid. O wat zou dat een wonder zijn als de Geest des Heeren krachtig ging werken bij vernieuwing onder ons en in ons. O Heilige Geest, laat de noordenwind waaien. Het tweesnijdend scherp zwaard van uw Woord ingaan in onze harten, opdat wij uit die geestelijke doodstaat mogen ontwaken tot een nieuw geestelijk leven. O winden des Geestes, blaast in deze doden en laat dode zondaren horen de stem van de Zoon van God en wie deze stem horen, zullen leven. Dat is zo nodig ook in onze dagen.

Echter ook na ontvangen genade is de noordenwind des Geestes blijvend nodig, telkens maar weer opnieuw. De noordenwind van ontdekking. Want als er één zaak gemist wordt in onze tijd dan is het zaligmakende ontdekking. Vandaar dat wij zoveel bekeerde mensen in eigen oog tegen komen buiten de doorleefde toepassing van het wassende en reinigende bloed van Christus tot verzoening met God. Zo weinig kennis van de Wet als een tuchtmeester tot Christus, Die het einde der wet is voor een iegelijk, die gelooft. Weinigen zijn er in onze tijd, die onder deze tuchtmeester met Paulus leerden: Ik ben door de Wet der wet gestorven opdat ik Gode leven zou. Daarom ontwaak noordenwind, opdat Christus benodigd zal worden in waarheid tot verzoening met God.

De noordenwind is ook de zuiverende wind. O wij moeten uitgezuiverd worden. Uitgezuiverd van hoogmoed, eigen liefde, zelfmedelijden, vermetel geloof en ijdele hoop. Als wij denken dat wij nog een zucht tot onze zaligheid moeten toedoen, dan is het voor eeuwig verloren. Ontdekking en uitzuivering is zo nodig voor het eerst maar steeds weer opnieuw. Want daar waar de noordenwind des Geestes ophoudt te waaien, daar houdt ook het levendige leven op. Dan worden wij niet van vat in vat geledigd. De noordenwind des Geestes overtuigt van zonde, gerechtigheid en oordeel.

Echter ook de zuidenwind des Geestes is zo nodig om een ontdekt, overtuigd zondaar(es) tot overbuiging te brengen. Dat wil zeggen, dat zij aan Gods kant komen te staan door de liefde des Geestes uitgestort in hun harten. Door de zuidenwind des Geestes krijgen wij een welgevallen in de straffen van onze ongerechtigheid. Dan vallen wij voor God in, geliefden. En dat is een eeuwig wonder. Dan leveren wij alle wapens van op- en tegenstand in en geven wij het de Heere gewonnen in ons leven. Dan wordt op- en tegenstand en vijandschap tegen vrije genade verbroken en ontvangen wij genade onszelf te veroordelen en God vrij te verklaren van ons eeuwig oordeel, dat wij door eigen schuld ons waardig hebben gemaakt. Wordt door de winden des Geestes hiervan iets beleefd, dan kan God met eerbied gesproken Zijn Zoon aan ons kwijt, Die ons in het gewaad van de Heilige Schrift wordt geopenbaard door de verlichtende werking van de Heilige Geest, als Middelaar Gods en der mensen, in Wie en door Wie wij voor God kunnen bestaan. Zo wordt de dood en dodigheid alleen weggenomen door het waaien van de winden des Geestes. Wat is dit gebed toch nodig. Anders moeten wij de kerkakker vergelijken met een beeld dat Spurgeon gebruikte. Daar wandelt een eenzame wandelaar door een bos waarin veel wild aanwezig moet zijn. Maar hij ziet nauwelijks een konijn of een enkele fazant. Het overige wild ligt diep verscholen in het bos te rusten. Niets is er te bespeuren van de rijke wildstand in dit bos door de wandelaar. Maar zie, daar komen de jagers,

met blaffende honden en de drijvers. Zij gaan het bos in. De honden rennen, de drijvers schreeuwen, de geweren knallen. Heel het bos geraakt in rep en roer, het wild komt uit de schuilhoeken te voorschijn, het rent voor het leven. Het eens zo stille bos blijkt vol wild te zitten en het komt openbaar door de komst van de jagers.

O dat ook zo de winden des Geestes mogen gaan waaien, opdat die dodelijke rust en stilte opgeheven mag worden en zondaren mogen gaan roepen: mannenbroeders wat moeten wij doen om zalig te worden? en een slaperige bruidskerk van haar onverschilligheid verlost mag worden en heilig mag schrikken van de toestand waar zij zich in bevindt. O het is een gebed tegen onszelf in. Echter laten wij het mogen doen, jong en oud, groot en klein: Ontwaak noordenwind en kom Gij zuidenwind, doorwaai mijn hof, dat zijn specerijen uitvloeien. Dat bepaalt ons bij het doel van dit gebed.

Het gebed is erop gericht dat het geestelijke leven tot rijkere openbaring mag komen tot eer van God en ook tot troost van het hart. En nu wil ik mij beperken tot een drietal van die specerijen die uit mogen vloeien, n.l. *geloof, hoop en liefde*, de drie metgezellinnen van de ware christen op reis naar het hemelse Jeruzalem. Het ware *geloof*, een hoofdgenade voor de Kerk des Heeren. Immers, zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen en wie tot God komt moet geloven dat Hij is en een Beloner dergenen, die Hem zoeken. Echter, juist deze hoofdgenade is een werk van de Heilige Geest, als de Geest des geloofs. Het ware geloof is een gave van God. En dat ware geloof verlaat zich op een *sprekend God* in Zijn Woord. Wij lezen van Abram toen God tot hem sprak: en Abram geloofde God en het is hem tot gerechtigheid gerekend. Dat geloof wordt beproefd maar in de beproeving houdt het God aan Zijn eigen Woord. Heere, U hebt het toch beloofd, U hebt het toch gezegd. Wat uit Uw lippen ging blijft toch vast en onverbroken? O ik weet het wel, door de macht van het ongeloof ligt vaak alles eronder, maar toch blijft voor ieder kind van God gelden onder de macht van het ongeloof in beproevingen en onder aanvechtingen wat Christus zeide tot Petrus: Simon, Simon, de Satan heeft ulieden zeer begeerd te ziften als de tarwe, maar Ik heb voor u gebeden dat uw geloof niet ophoude. Het geloof een kostelijke gave des Geestes.

In de tweede plaats mag ik u wijzen op de *hoop*. De hoop vloeit voort uit het ware geloof. De levende hoop is als een anker der ziel, dat zeker en vast is. Hoop doet leven zegt de wereld. Op een geheel andere wijze beleefd de Kerk het ook zo. De Geest des Heeren werkt door het geloof, de hoop. Hoop is geloof voor de toekomst. Een goed toevorstzicht hebben op de levende God. Ach het één is niet los te denken van het ander. Geloof en hoop zijn onafscheidelijk aan elkaar verbonden. O de hoop kan in de waarneming van Gods kerk schier zijn vergaan, dan is het geloof niet in de beoefening. Zie maar bij de Emmausgangers, hun hoop was schier vergaan op de opstandingsmorgen: Wij hoopten, zo zeiden zij tot de vreemdeling, die naast hen liep, dat Hij het was die ons verlossen zou, maar..... De Emmausgangers hebben toen beleefd, dat geloof ik zeker, wat de psalmdichter van psalm 77 heeft beleefd: Zal dan de Heere in eeuwigheden verstoten, en voortaan niet meer goedgunstig zijn? Houdt Zijn goedertierenheid in eeuwigheid op? Heeft de toezegging een einde, van geslacht tot geslacht? Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij Zijn barmhartigheden door toorn toegesloten? Daarna zeide ik: Dit krenkt mij. Ja, dat krenkt de bruidskerk het leven, als alles in de dood en in het graf schijnt te eindigen. Als alles erop gaat lijken dat wij ons voor eeuwig bedrogen hebben. Zou het dan toch nog voor eeuwig kwijt zijn? Maar bij de Emmausgangers, bij de vrouwen, bij de discipelen is toch de hoop nooit helemaal vergaan. Ik denk aan Jakob. Op een dag kreeg hij het met bloed besmeurde kleed van zijn zoon Jozef in handen middels zijn zonen:

Een wild dier heeft hem verslonden, zo zeiden zij. De bewijzen van zijn dood had Jakob in handen. Een groot raadsel ontstond er in zijn leven. En toch, ik weet zeker, dat

Jakob nooit ten diepste heeft kunnen geloven dat Jozef werkelijk dood was. Hij zegt later wel: Jozef is niet meer en gij berooft mij van zonen, maar..... wat zou de Heere dan met Zijn grote Naam doen? Immers, de beloften aan Jozef gedaan waren nog niet vervuld. Zo was het ook bij de Kerk des Heeren, ondanks zoveel ongelooft, waardoor de hoop schier verdwenen was, maar helemaal verdwenen was die niet, anders waren zij tot de wanhoop gekomen. En met Jakob hebben zij door het onderwijs des Geestes in geloof en hoop mogen uitroepen: *Jozef leeft nog en Israël zeide, niet Jakob*, dus het leven, het nieuwe leven des geloofs en der hoop veert weer op; Jozef, Christus leeft nog. Ik leef en gij zult leven. En dan de meeste van de drie, *de liefde*. De liefde, uitgestort in het hart door Gods Geest vergaat nimmermeer. De liefde blijft, want die is van eeuwigheid tot eeuwigheid. Deze liefde wenst de bruidskerk steeds meer opgewekt te zien. De liefde moge een brandend vuur zijn en blijven. Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad en Zichzelf voor ons heeft overgegeven. Het is toch de band die nimmermeer vergaat. Dat bleek ook in het leven van Simon Petrus. Na Zijn opstanding heeft Christus een onderzoek gedaan niet naar het geloof of de hoop van Simon Petrus, maar naar de liefde: Simon, zoon van Jona, hebt gij Mij lief? En wij weten het antwoord uit Gods Woord en God geve dat u ook het antwoord mag geven door genade: Heere, Gij weet alle dingen, Gij weet dat ik U liefheb. O, bidt de bruidskerk, Heere laat door de winden des Geestes die liefde rijker, heerlijker, voller tot openbaring komen. Immers die liefde tot U en tot de naaste bant ook alle zonden uit. Door die liefde haat ik de zonde en alles wat de Heere mishaat. Door die liefde bemin ik alles wat God bemint. Doorwaai mijn hof, dat de specerijen uitvloeien. Het is een gebed tegen ons in maar tot eer van God. Een gebed dat allernoodzakelijkst is in onze tijd. Er is een groot gemis aan de winden des Geestes. De Heilige Geest houdt Zich terug, omdat Hij zo bedroefd wordt ook door Gods kinderen. Doorwaai, opdat God de eer weer mag ontvangen in ons leven en ook uw zielen de kostelijke bate.

Tenslotte leggen wij op *het verlangen* dat in dit gebed openbaar komt. O dat mijn Liefste tot Zijn hof kwame en ate Zijn edele vruchten. In de levend gemaakte Kerk werkt de liefde Gods, openbaart Zich de Christus door Woord en Geest. Zo ontstaat voor het eerst maar steeds weer opnieuw het zielsverlangen naar de volle gemeenschap met Christus; immers Hij is de Liefste van de Bruidskerk. Het hart van de Kerk is het eigendom van God in Christus geworden. En dat hart staat als het goed is naar de geloofsgemeenschap met Christus. Want de Kerk is en wordt alleen vruchtbaar in de geloofsvereniging met Christus. Uit Hem wordt nu alleen de vrucht gevonden die Gode welbehagelijk is. Aanvankelijk steeds meer en dieper wordt verstaan dat uit de Kerk zelf geen vruchten meer voortkomen. Uit u geen vrucht meer in der eeuwigheid. Neen met smart en pijn wordt dat ingeleefd. Onze vruchten, stinkende vruchten. Maar komt Christus tot het hart van Zijn Kerk, o dan brengt Hij alles mee en verheerlijkt Hij Zichzelf in Zijn eigen werk. Dan wordt de Weldoener in de weldaden geëerd. En daar gaat het om. Alles tot eer van de Drieënige God. Dan gaat de Kerk niet in de weldaden op. Het is vrucht van het waaien van de winden des Geestes *als dit kostelijke verlangen tot openbaring komt*. Want het is de Heilige Geest, Die altijd voor het eerst maar steeds weer opnieuw Christus verheerlijkt in het leven van arme verloren zondaren. Het is de Heilige Geest, Die Christus uitbrengt tot het hart in het gewaad van de Heilige Schrift, maar ook ons aan Zijn voeten brengt. Wij hebben nodig vruchtbaar gemaakt te worden uit Christus. Om in de geloofsvereniging met Hem de wil des Vaders te doen. Ontwaak noordenwind! en kom Gij zuidenwind, doorwaai mijn hof, dat zijn specerijen uitvloeien. Gun leven aan onze zielen dan zal onze mond U loven. Dan worden wij weer *leesbare brieven van Christus* en daar gaat het om, want zo komt God aan Zijn eer. Dan wordt de Kerk weer een wervende Kerk. Dan is de

lauwheid, de dodigheid, de dorheid, de slaperigheid tot schuld geworden en geweken. Dan verlangt de ziel naar Christus, Die bij vernieuwing onmisbaar is voor het hart. Och dat ik Hem vinde, Die mijne ziele liefheeft, is dan het gebed, opdat God Drieënig verheerlijkt worde. Laat ons veel benodigen de Geest des Heeren, want zonder Die Geest kunnen wij niets doen en door die Geest alleen kunnen wij zeggen Christus den Heere te zijn. Dat wil zeggen, het eigendom van Christus te zijn, Die ons zo uitnemend heeft liefgehad. Amen.

Ds. J. Veenendaal.

Ook de vrouw

Over de vrouw, haar persoon, haar positie, haar plaats in de samenleving is heel wat te doen. We weten van het emancipatiestreven af en het doel. Nu dit doel heeft men in grote lijnen weten te bereiken. Echter het proces moet nog verder doorgaan, zodat de vrouw geheel verlost wordt van de "slaafse" plaats, die zij innam. En zij de rechten, die haar toekomen, kan laten gelden in staat en maatschappij en ook in de kerk.

Nu weten we dat Gods Woord zeker spreekt van gelijkwaardigheid van man en vrouw, maar het Woord geeft zulk een scheppingsordering aan, waarin man en vrouw een eigen plaats en eigen taak worden aangewezen. En dan kan onder de invloed van maatschappelijke veranderingen, er wel een wijziging in het algemene levensbeeld zich voordoen, maar het "eigene" van de man, zowel als van de vrouw, waarmee een bijzondere taak en opdracht in het leven correspondeert, laat zich niet verloochenen. God de Heere gaf man en vrouw een eigen aard en daarom een eigen taak. Zo was het voor de zondeval en zo is het gebleven na de zondeval. Dat dat "eigene" er gebleven is na de zondeval is een wonder. Want het is ons bekend waar de mens, de man, de vrouw, terecht is gekomen. Men werd een gevallen beelddrager. Onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. Welk een werkelijkheid! Van nature tot goeddoen niet in staat. Onze levensakker kan niets goeds voortbrengen. Geen enkele vrucht brengen wij voort tot eer van God. Wat er is, wat er mag zijn, in ons, bij ons, is er alleen door de goedheid des Heeren. Dat samen leven, samen werken mogelijk is, is een wonder. Dat we van betekenis kunnen zijn is een wonder. Dat het gezinsleven, levensvormend mag werken is een wonder. Dat de schoolperiode ontwikkelend en bouwend mag werken is een wonder. Dat de kerk dienend, onderwijzend, leidend mag werken is een wonder. Dat de man tot zegen mag zijn is een wonder. Dat de Heere de vrouw gebruiken wil is een wonder.

Wanneer we aan de vrouw denken, dan moet ons dit wel bijzonder treffen. Immers zij was de eerste, die viel in het paradijs. Zij lusterde als eerste. Zij zag als eerste. Zij nam als eerste en zij at als eerste. En zij gaf te eten. Zij bracht de man op haar plaats. Op de plaats van zonde en schuld. De man viel na haar. Satan heeft zich van de vrouw bediend om de mens ten val te brengen en zijn rijk te stichten op aarde. De vrouw werd also de eerste mens in de strijd tegen God en Zijn Rijk. Vanaf het uur der ongehoorzaamheid wordt ook de vrouw, de eeuwen door gebruikt door satan. De vrouw wordt gebruikt als instrument en strijdmiddel. De satan weet hoe hij zich ook bedienen moet van de vrouw. Hij ziet in de vrouw een zeer belangrijke schakel in de uitvoering van zijn plan en het bereiken van zijn doel. Mede door de vrouw kan hij invloedrijk werken in het gezin en andere samenlevingsverbanden.

In de Bijbel wordt het ons beschreven en in sprekende voorbeelden aangegeven. De vrouw wordt getekend in haar eerloosheid en zedeloosheid. In haar algehele wetteloosheid. In haar listigheid en sluwheid. In haar begeerlijkheid. In haar vleiende taal en verleidende kracht. In haar zondeleven en het leven in de zonde met haar.

Maar daar eindigt de Bijbel niet. Ja nog sterker gezegd. Wat wordt ons bijzonder getekend in Gods Woord? De vrouw in haar adel. In haar hoogheid. In haar wijsheid. In haar trouw. In haar liefde. De triumpf der genade wordt gezien bij de vrouw. Satan

heeft de vrouw het eerst verleid. Maar de Heere laat hem de zege niet over de vrouw. In het Oude Testament worden we gewezen op de begenadiging van de vrouw. Welk een betekenis hadden bepaalde vrouwen niet in gezin en samenleving. Welk een stukje geestelijke leiding bemerken we. Denk aan Naomi. Hoe heeft zij Ruth geleid. Zij werd zelfs een moeder in Israël.

In het Nieuwe Testament worden we bijzonder gewezen op de vrouw, staand in het koninkrijk des Heeren. Maria, de maagd uit Nazareth, werd niet alleen begenadigd, maar zelfs moeder des Heeren. Uit haar werd de beloofde Messias geboren. Het profetische woord werd in haar vervuld. Welk een genade des Heeren zien we bij de Samaritaanse vrouw. Rijk en veelzijdig. De verleidster werd verkondigster en leidster tot Jezus Christus. Immers we lezen van haar: "Komt, ziet een Mens, Die mij gezegd heeft alles wat ik gedaan heb: is Deze niet de Christus?" En op dit spreken verlieten velen de stad en kwamen tot Jezus. En wat was de vrucht? De evangelist zegt ons: "En velen der Samaritanen uit die stad geloofden in Hem, om het woord der vrouw, die getuigde: Hij heeft mij gezegd alles wat ik gedaan heb".

In het evangelie treffen we dienende vrouwen aan. Vrouwen, die van harte verbonden waren aan Jezus en Hem dienden met hun goederen. Welk een kracht liet Jezus werken in Maria Magdalena en wat bracht die kracht niet tot stand. Vrouwen waren aanwezig bij het gebeuren op Golgotha. Ze worden ons met name genoemd. Ze hebben het lichaam van de gestorven Jezus verzorgd. En welke woorden kwamen tot hen op de opstandingsmorgen. De vrouw mocht als eerste het horen: "Hij is opgestaan". De boodschap van de opstanding moest de vrouw doorgeven aan de discipelen.

In het boek Handelingen wordt de vrouw ons getekend als gewonnen voor het Evangelie. De eerste op Europese bodem, die tot bekeering kwam, was een vrouw. Het hart van Lydia werd geopend, zodat zij acht nam op hetgeen door Paulus gezegd werd. Naar alle waarschijnlijkheid kwam de gemeente van Filippi de eerste tijd samen in het huis van Lydia. Wat greep er niet plaats in Barea. Velen kwamen tot het geloof. Er ontstond een gemeente. Tot die gemeente behoorden Jodenchristenen, maar ook heidenchristenen. Onder de heidenchristenen waren vele aanzienlijke Griekse vrouwen. In Handelingen 17 treffen we iets opvallends aan. De prediking in Athene verwekte veel verzet, haat en afkeer, maar werd tot zegen onder meer voor Dionysius en Damaris. De vermelding naast 's mans naam is sprekend. Dionysius wordt genoemd: de Areopagiet. De Areopagus is in Athene een heuvel. Op die heuvel vergaderde het Hooggerechtshof. Nu van de Hoge Raad van Athene was Dionysius lid. En in het publieke leven was hij een zeer vooraanstaand man.

Naast Dionysius wordt Damaris genoemd. Damaris was ook een vrouw van betekenis. Een vrouw van aanzien. Een vrouw van stand. Ook voor haar heeft Jezus Christus Zijn dierbaar bloed gegeven. Ook haar leven heeft Hij geadeld en zo haar gemaakt tot een burgeres van Zijn eeuwig Koninkrijk.

In het Nieuwe Testament komen we vele vrouwen tegen, bedeed met de zaligmakende genade des Heeren. Bezittend het kinderlijk geloof. Kennend de vaste hoop en de oprechte liefde. Voorbeelden in geloof en wandel.

Wat brengt het heilswerk des Heeren niet tot stand. Ook bij de vrouw. De vrouw hoort erbij. De Heere plaatst haar er bij. Hij geeft haar een plaats en een taak. Hoe worden in de Heilige Schrift niet verschillende vrouwen met ere genoemd vanwege hun opstelling en inzet. Dit mag ons echter niet tot de conclusie leiden dat de vrouw nu gelijk gesteld moet worden aan de man. De Schrift geeft er geen grond voor dat bijzonder na Pasen, na Pinksteren de vrouw geheel gelijk is aan de man.

Zeker vrouwen werden verkondigsters van het opstandingsfeit, maar van een roeping tot het ambt lezen we nergens. Het Nieuwe Testament bevat geboden voor mannelijke ambtsdragers en niet voor vrouwelijke. Het beroep o.m. op Galaten 3 vers 28 gaat niet op.

In Galaten 3 vers 28 staat: "Daarin is noch Jood, noch Griek, daarin is noch dienstbare, noch vrije, daarin is geen man en vrouw; want gij allen zijt één in Christus Jezus". In en door dit Schriftwoord wordt het onderscheid tussen man en vrouw niet uitgewist. In de gemeente van Galatië waren de scherpste menselijke tegenstellingen vertegenwoordigd. Er waren Joden, Grieken, slaven, vrijen, mannen en vrouwen. Discriminerend werd er gedacht en geleefd. De omgang met elkaar en de verhouding tot elkaar beantwoordde niet aan de genadegave des Heeren. Aan Christus' daad. In Hem en door Hem was men één geworden en moest men als een eenheid leven. De genade des Heeren moest verbindend werken. Het bezitten van dezelfde genade moest in de onderlinge verhoudingen blijken. Vandaar het sterke belijden: allen één in Christus Jezus. Maar die eenheid brengt niet op een andere plaats. Genade heft de ongelijkheid in de samenleving niet op. De gelijkheid van genade leidt niet tot de gelijkheid van de begunadigden. Een slaaf blijft een slaaf en een heer een heer. Maar het zal bemerkt worden dat beide genade bezitten. Zo ook de vrouw.

Zij mag de geloofsverbondenheid kennen aan de man en zich geestelijk één weten met de man, maar zij komt niet te staan op de plaats van de man. Genade herstelt en schenkt veel, maar maakt de scheppingsordinantie niet ongedaan. Hierdoor wordt de vrouw niet neergezet, noch minder neergedrukt, om maar tevreden te zijn met haar lot. Haar noodlot. Wie zo met de Schrift omgaat, doet geen recht aan de Schrift. De vrouw moet geëerd en erkend worden, zoals de Schrift over haar spreekt en op haar wijst. Zij hoort er bij. Zij moge tot zegen zijn voor en in: gezin, kerk en samenleving. Haar "eigene" worde rijk geheiligd. Het Woord van Christus wone rijkelijk in haar hart. In alle wijsheid. En al wat zij doet met woorden of met werken, het moge gedaan worden in de Naam van de Heere Jezus, dankende God en de Vader door Hem".

Die gezindheid blijke bij vele vrouwen!

Ds. M.C. Tanis.

De weg Zijner getuigenissen

7

Verbond en geestelijk leven is de volgende paragraaf van hoofdstuk 6 van het boek van drs. De Vries. We lezen: "Over de verhouding van wet en evangelie kan alleen op de juiste wijze worden gesproken, als we vasthouden aan wat de Bijbel ons leert over de staat der gerechtigheid en de zondeval". (...) Wanneer de aard van het inhoudelijk gezag van de Schrift aan de orde wordt gesteld, kan men nl. niet volstaan met alleen te spreken over Gods beloften en vermaningen (let op de volgorde). Daarnaast zal toch duidelijk aangegeven moeten worden, dat de rijkdom van Gods beloften alleen te verstaan is tegen de achtergrond van onze diepe verlorenheid. De beloften Gods komen tot mensen die van nature verbondsbrekers zijn. Bij de weergave van het inhoudelijk gezag van de Schrift, kan daarom niet gezwegen worden over de bediening van wet en evangelie. De wet wordt ons allereerst gepredikt als kenbron van zonden, opdat we overtuigd van de rampzalige toestand waarin we ons bevinden de toevlucht nemen tot Christus. Voor hen die geroepen zijn tot de gemeenschap met Christus, kunnen we spreken van Gods beloften en vermaningen. Bij de vermaningen komt dan de wet naar voren als regel der dankbaarheid. (...)

Als het gaat om het verbond der genade, mag en moet de rijkdom daarvan in prediking en pastoraat ten volle worden uitgespreid. We moeten echter nooit vergeten, dat het feit dat we in het verbond der genade zijn opgenomen en het teken en zegel daarvan hebben ontvangen niet opheft dat we van nature kinderen des toorns zijn. Een kind van Abraham is ook een kind van Adam. Voor ieder mens geldt, ook voor hen die geboren zijn op het erf van het verbond der genade, dat hij het koninkrijk der hemelen niet kan binnengaan, tenzij hij wederomgeboren wordt. Binnen het verbond der genade is er sprake van tweeërlei kinderen van het verbond.

Allen die in het verbond zijn, zijn daarom nog niet in de diepste zin van het woord van het verbond. Dat laatste geldt alleen voor de ware gelovigen, of in het licht van de eeuwigheid gezien voor de uitverkorenen. Alleen zij die door een waar geloof Jezus Christus zijn ingeplant, delen in de geestelijke zegeningen van het verbond zoals de vergeving der zonden, de aanneming tot kinderen, de vernieuwing naar Gods beeld etc. Het is de Heilige Geest, Die naar het eeuwig voornemen van God het geloof in het hart werkt. Bij de bediening van het Woord wordt ons, als het goed is, de heerlijkheid van de persoon en het werk van Christus voor ogen geschilderd. In een Bijbelse prediking wordt daarnaast ook het werk van de Heilige Geest aan de orde gesteld. In de prediking dient duidelijk te worden gemaakt hoe de Heilige Geest de zondaar verbindt met Christus en vervolgens ook uit de volheid van Christus bedient. De totale verlorenheid van de mens enerzijds en de trekkende liefde van de Vader en de onwederstandelijke werking van de Heilige Geest anderzijds worden behandeld. Het is niet Bijbels om een uniforme bekeringsweg voor te schrijven. Gods wegen zijn in het heiligdom. Dat neemt niet weg dat er wel een bepaalde orde is aan te geven. We worden uit de duisternis tot Gods wonderbare licht geroepen; als goddelozen worden we gerechtvaardigd; als vijanden worden we met God verzoend; van kinderen des toorns worden we aangenomen tot kinderen van God. In plaats van de geest der dienstbaarheid ontvangen we de Geest der aanneming tot kinderen. Waar eerst onrust en vrees in het hart is, is er nu een beginsel en een voor-smaak van de eeuwige vrede.

Wanneer in de Heidelberger Catechismus gesproken wordt over de drie stukken om zalig te leven en te streven nl. ellende, verlossing en dankbaarheid, is die driedeling meer dan alleen een logische ordening van de stof." Drs. De Vries geeft in dit verband een paar citaten uit "De eenvoudige Heidelberger" van Kohlbrugge. Hij schrijft hier verder dingen die we graag zouden overnemen, maar we moeten ons beperken. Aan het slot van deze paragraaf wijst drs. De Vries er op, dat in de Dordtse Leerregels zowel het licht valt op de verantwoordelijkheid van de mens als op de soevereine genade van God.

De laatste paragraaf van hoofdstuk 6 gaat over: *De prediking van wet en evangelie*. Ook daaraan willen we enige aandacht besteden.

"Bij een getrouwe Woordbediening behoort o.a. de verkondiging van de wet. In de prediking dienen de eisen en verschrikkingen van Gods heilige wet met kracht, ernst en heilige bewogenheid naar voren te worden gebracht. Dit heeft niets te maken met wetticisme en is ook geenszins in strijd met de genade van het evangelie. Zonder de prediking van de wet en van het oordeel, zal er geen kennis van zonde en schuld ontstaan waardoor we naar verzoening met God en vergeving van zonden gaan verlangen. Het evangelie is het evangelie der zaligheid. Zaligheid is allereerst verlossing van de schuld, de smet en de kracht der zonde. Het besef van Gods majesteit en heerlijkheid behoort bij het hart van de Bijbelse, gereformeerde religie. Als God met wie van ons ook in het gericht treedt, kan geen onzer voor Hem bestaan. Wie dit ter harte neemt, kan niet anders dan beven voor Gods majesteit in het besef van de werkelijkheid van Diens heilige toorn over de zonde. Waar geen kennis is van Gods heiligheid en van eigen verlorenheid, verliest de rechtvaardiging uit vrije genade haar betekenis. Alleen wie bij ervaring weet heeft van de zielsbenauwende vraag: "Hoe krijg ik een genadig God"?, zal iets kunnen smaken van de vreugde die gelegen is in de verzoening met God en in de rechtvaardiging van de goddeloze. Het evangelie van Gods genade in Christus is balsem voor een gewond geweten.

Waar de wet niet in al haar scherpste wordt gepredikt, kan evenmin de ruimte van het evangelie aan het licht worden gebracht nl. dat Christus ons verlost heeft van de vloek der wet. Het gevolg is dat wet en evangelie worden vermengd. Van het evangelie wordt dan een nieuwe wet gemaakt en van Christus een tweede Mozes. Zonder de bediening

van de wet verliest de bediening van de verzoening haar glans. (...)

De eisen van Gods wet, waarmee God tot de mens komt, staan in verband met het feit dat wij naar het beeld van God geschapen zijn, en dat God met onze eerste voorouders Adam en Eva in een liefdesrelatie is getreden. Al is de mens sedert de zondeval niet meer in staat deze eisen te vervullen, daarom doet God er nog geen afstand van. Gods wet is nl. een uitdrukking van Zijn onveranderlijke wil. Omdat de eisen van Gods wet gehandhaafd blijven, moet ook de wet verkondigd worden. Bij de bediening van de verzoening is de verkondiging van de wet er ten behoeve van het evangelie. De wet is de dienstmaagd van het evangelie. De prediking van de wet is dus geen doel in zich. Wie zo de wet predikt, heeft haar eigenlijke betekenis nog nooit verstaan. Het gaat uiteindelijk om de verheerlijking van Gods genade in Christus, Die ons om niet wordt aangeboden. (...)

De volmacht om te geloven is gelegen in het aanbod van genade. Dit betekent niet dat we uit onszelf dit aanbod van genade ter harte nemen en er op ingaan. De macht om te geloven wordt geschonken door de Heilige Geest. "Een mens kan geen ding aannemen, zo het hem uit de hemel niet gegeven zij" (Joh. 3 vers 27). Het aanbod van genade doet niets af aan de totale verlorenheid van de mens en de noodzaak van de wedergeboorte. We moeten echter, niet uit reactie op een oppervlakkige prediking, zo spreken over doodstaat van de mens en de noodzaak van wedergeboorte, dat de prediking van Gods vrije genade voor de grootste der zondaren in het gedrang komt. Omdat dit naar mijn gevoelen meer dan eens voorkomt, ben ik op het punt van het aanbod der genade ingegaan. De overtuiging dat de mens dood is in zonden en misdaden en van zichzelf niet de kracht bezit om Christus aan te nemen, staat de verkondiging van het evangelie niet in de weg. Het tegendeel is het geval. Eén van de grootste veranderingen voor de verspreiding van het evangelie is juist daarin gelegen, dat de mens zijn verlorenheid niet beseft. Het evangelie wordt niet gepredikt, omdat de mens zichzelf — zij het met hulp van God — kan verlossen, maar omdat hij totaal onbekwaam is tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. Het evangelie openbaart ons dat de Drieënige God de zaligheid schenkt aan zondaren die zichzelf nimmer hadden kunnen verlossen. Er worden zondaren zalig, omdat de Vader Zijn gemeente van eeuwigheid heeft verkozen en liefheeft met een eeuwige liefde, omdat de Zoon in de volheid des tijds naar deze wereld gekomen is en Zijn bloed gestort heeft om al Zijn schapen vrij te kopen en omdat de Heilige Geest in het uur der minne de liefde van God en van Christus uitstort in het hart en eeuwig bij de zondaar blijft. Dit evangelie is het waard om verkondigd te worden." De doden zullen horen de stem van de Zoon van God, en die ze gehoord hebben, zullen leven" (Joh. 5 vers 25)."

Hiermee eindigt het hoofdstuk over Adam en Christus. Drs. De Vries laat een Schriftuurlijk geluid horen.

B.

Over jouw vragen gesproken

3.

Uit het artikel van ds. Rietdijk nemen we een gedeelte over, te vinden op blz. 63/64:

"God is liefde in Christus"

Ik kom terug op het begin. Daar hebben wij gezien dat de liefde van God wordt getoond in de zending van Zijn Zoon. Bovendien wordt op Golgotha de liefde van God jegens ons bevestigd. En juist in dit laatste zien we dat in Christus aan Gods rechtvaardigheid wordt voldaan. De kribbe wees reeds heen naar het kruis. Het plaatsgebrek in Bethle- hem is de voorbode van de roep: "Weg met Deze, kruis Hem!" Op Golgotha wordt aan Gods recht genoeggedaan. Dat is de hoogste liefde.

Zalig is het om enerzijds voor de Heere onze schuld te mogen belijden en te erkennen dat wij Hem tot straf bewogen, en anderzijds Christus door het geloof te mogen ontvangen als onze Zaligmaker en Verlosser, Die door God geschonken is.

Als wij werkelijk onze schuld voor de Heere

mogen belijden, dan kan Hij geen kwaad meer doen. Dan is alle ellende *mijn* schuld geworden. Het is het gevolg van *mijn* overtreden tegen de Heere. Wij hebben God op het hoogst misdaan. Wij buigen dan voor Zijn rechtvaardige oordelen. Wij weten dan van Zijn hoogheid en Zijn heiligheid: De Heere is dan recht in al Zijn wegen werk. Dat is waar, maar wij laten er dan ook op volgen: Zijn goedheid kent in het gans heelal geen perk." Ds. Elshout zegt veel belangrijke dingen over twijfel. We nemen iets over wat we lezen op blz. 72:

"Het onoordeelkundig, onbarmhartig en liefdeloos oordelen en veroordelen van twijfelers maakt dat deze mensen nog meer gaan twijfelen aan zichzelf, aan andere mensen en..... aan God. Dat zulk wangedrag van sterken ten opzichte van zwakken zonde is..... daarover mag onder ons geen enkele twijfel bestaan. Twijfelen kan een kwaal zijn waaraan men lijdt net zo goed als elke andere kwaal.

Daarvan kan men gelukkig ook genezen worden. Het is goed te bedenken dat alle kwalen die er zijn in deze wereld het droeve gevolg zijn van de zonde. Vergeet dan echter ook niet dat wij van zwakken en zieken niet hetzelfde mogen eisen of verwachten als van sterken en gezonden. Dat zou niet barmhartig zijn. De sterken hebben de zwakheden van de zwakken te dragen in barmhartigheid. Dat wil de Heere, zoals uit vele gedeelten van de Bijbel is te leren. Een onbarmhartig oordeel zal gaan over degenen die geen barmhartigheid gedaan hebben. De Heere Zelf gaf ons zowel het voorbeeld als het voorschrift om elkanders lasten te dragen en zodoende Zijn wet te vervullen. De sterke in lichaam, geest en geloof moet de zwakke ondersteunen. Het nalaten daarvan is zonde!"

Ds. Hofman eindigt zijn artikel op blz. 83 als volgt:

"Maar hoe dan?"

"Maar wat moeten we dan doen om die Geest niet uit te blussen?" zul je misschien vragen. Vuur vlamt weer op als je er brandstof op doet. En brandstof voor de Geest is, dat we met onze armoede tot Hem vluchten. Als we als een schuldenaar, als een dood- en doemwaardige om Zijn leiding en kracht, om Christus smeken. Als we als jongeren (en ouderen!) bidden: "O God, bekeer mij toch. 'k Weet niet hoe ik bekeerd moet worden." Onbekeerd zijn en jezelf niet kunnen bekeeren. Dat is brandstof voor de Heilige Geest. Want die Geest weet het wel. Daarom: met je machteloosheid, met je onwil, met je vijandschap, maar de Heere. Kom maar, zoals je bent. Je mag komen met de donkerste bladzijde van je leven. En vertel Hem maar, dat je jezelf niet bekeren kunt. Maak het die Geest maar bekend, dat je de weg niet weet. En vraag Hem: "Wil U mijn Leidsman wezen?" Dan zal Hij je leren hoe je wandelen moet."

Het artikel van ds. Baaijens is ook lezenswaard. Hij eindigt op blz. 104 met een welmenend woord.

"Tot slot

Jonge vrienden en vriendinnen, zoekt te leven bij en uit Gods Woord met een biddend hart. Al het andere, waar ons hart van nature naar uitgaat, laat ons leeg en bedriegt ons. Alleen in 's Heeren dienst is blijdschap en toekomst. Al is het hier dan strijd en moet het vlees met de begeerlijkheden worden gekruisigd, de overwinning wacht voor allen die door Gods genade de wereld leren verlaten, hun oude natuur doden en in een nieuw leven leren wandelen."

Ds. Driessen schrijft in zijn artikel over het doen van belijdenis. Een gedeelte laten we hier volgen:

"Waarvan doe je belijdenis?"

Altijd weer komt bij het belijdenis-doen de vraag aan de orde: doe je nu belijdenis van het "historisch geloof", of doe je belijdenis van je "persoonlijk geloof"?

Er zijn, helaas, mensen die denken dat belijdenis-doen maar een formaliteit is, waarbij het genoeg is dat je wat kennis hebt van de Bijbel en de belijdenis, en waarbij je dan verklaart het daarmee wel eens te zijn. Je doet, zo wordt soms gezegd, alleen belijdenis van de Waarheid.

Maar op die manier krijgt het doen van belijdenis de vorm van een "eindexamen"

en lijkt het er op dat de jaren waarin je de catechisatie bezocht ter voorbereiding op het doen van belijdenis, dienden om je een cursus in de gereformeerde dogmatiek te geven. Natuurlijk komt op de catechisatie de leer aan de orde. Je kunt niet belijden zonder kennis te hebben. Maar dit belijden mag nooit beperkt worden tot iets van je verstand alleen. Als dat gebeurt, is het gevaar groot dat we gaan denken: je hoeft niet bekeerd te zijn om lid van de kerk te zijn. We worden dan niet meer in de nood gebracht en kunnen "gerust" zijn met onze rechtzinnige belijdenis. Maar je begrijpt dat het zo niet kan en niet mag!

Als in de Bijbel sprake is van "belijden", heeft dat altijd de betekenis van "geloofsbelijden", belijden dus met het hart. De belijdenis met de mond moet vrucht zijn van het geloven met het hart.

Zo behoort ook de openbare belijdenis des geloofs te zijn. Nooit mag je zeggen: belijden van het historisch geloof is wel genoeg. Belijdenis doen is immers het uitspreken van een keus, dat we aan de zijde van Gods volk willen staan, zoals eenmaal Ruth, die zei: "Uw volk is mijn volk en uw God mijn God". En dan vraagt de Heere naar waarheid in het binnenste. Het is immers vreselijk als we ons met ons ja-woord aan de kerk verbinden en met de daad de kerk de rug toekeren door in zonde te volharden." Zie blz. 115/116.

We willen het hierbij laten. In de andere bijdragen zouden we genoeg vinden om daaruit ook een en ander over te nemen. Het gaat on echter niet om een samenvatting van het geheel. Ons doel was veel meer om te laten zien, dat er in dit boek veel staat, dat ook onze jeugdigen moet aanspreken. We kunnen niet anders wensen dan dat het in veler handen komt en dat de Heere het voor velen tot zegen stelt.

B.

Voor de jeugd

Nehemia 34

"Hoor, o onze God, dat wij zeer veracht zijn, en keer hunne versmaadheid weder op hun hoofd, en geef hen over tot een roof in het land der gevangenschap; en dek hun ongerechtigheid niet toe, en hunne zonde worde niet uitgedelgd van voor Uw aangezicht; want zij hebben U getergd, staande tegenover de bouwlieden."

Neh. 4 : 4, 5.

Beste jongelui!

Het is uit het voorgaande artikel jullie wel duidelijk geworden hoe bitter de vijandschap was van Sanballat, Tobia en hun aanhang. Hun woorden werden maar niet zo in het wilde weg gesproken. Neen, het was de bedoeling dat die schampere woorden ook door Nehemia zouden worden gehoord, en dat al de bouwers de moed zouden laten zakken. Wanneer we nog even de lijn doortrekken zien we Nehemia in de belasting, gaan in de weg van Hem, Die na hem komen zou en Die vóór hem geworden is, dat is de Heere Jezus. Hij is de grote Bouwheer van het geestelijk Jeruzalem. Toen Hij met Zijn werk bezig was, hoe moest ook Hij toen delen in de haat van Zijn grote tegenstander? Want Sanballat, Tobia en hun aanhang waren er al lang niet meer. Maar de boze geest waardoor zij gedreven werden en zich ook lieten drijven, was er nog wel. En die gebruikte in de tijd, dat Jezus Zijn werk op aarde deed, ook toen zijn spreekbuizen, die op alle mogelijke wijzen Hem van Zijn werk zochten af te brengen. Hoe is Hij bespot, gesmaad, gehoond en belasterd? Indien Gij de Zoon van God zijt, kom af van het kruis, en wij zullen in u geloven. Anderen heeft Hij verlost, Zichzelf kan Hij niet verlossen. Laat nu eens zien dat je de Christus bent, dat is de van God Gezalfde, zoals je ons altijd hebt willen doen geloven. Dat God Hem nu verlosse, indien Hij Hem wel wil, dat is: zo veel met Hem opheeft. Jullie kunnen het wel horen, dat het andere woorden zijn, waarmede men Jezus zocht te treffen, doch dat het dezelfde geest is, waardoor zij werden uitgesproken. De gehele hel was gemobiliseerd, daar rondom die heuvel op Golgotha, met geen ander doel, dan om de komst van het koninkrijk Gods tegen te houden.

Wat Jezus is overkomen, en waar Nehemia in moest delen met al de zijnen, dat zijn nog geen vreemde zaken in het leven van hen, die ware onderdanen mogen zijn van Koning Jezus. Want zijn koninkrijk is een eeuwig koninkrijk. In de loop der eeuwen zijn er veel dingen veranderd in de wereld, maar de strijd die door Nehemia gevoerd moest worden en door Jezus gevoerd is, die wordt nog gevoerd. Daarom kan men van binnen zo bestreden worden, wanneer het naar buiten openbaar komt, dat je aan de kant van de Heere mag staan, dat je in je leven die goede keus hebt mogen doen. Wat kan dan Satan, die boze geest, in het hart de kop opsteken en zeggen: Houd maar op met strijden. Het is een onbegonnen werk. Je denkt wel dat je bekeerd bent en dat het nog wel eens goed terecht komen zal met je. Doch je vergist je schromelijk. Het wordt nooit wat. Houd maar op. Je moet het toch verliezen. Hoe kan dan te midden van al die bestrijders, die zeggen: Gij hebt geen heil bij God, het benauwd worden van binnen. De gedachte kan dan inderdaad opkomen om ook maar op te houden. De moedeloosheid overvalt dan zulk een. Het helpt toch niet. Ik heb deze taal meerdere malen gehoord uit de mond van mijn jonge vrienden en vriendinnen. Het valt ook niet mee om vandaag te midden van een wereld vol verleiding staande te blijven. Te meer als dan de boosheid van het eigen hart ook nog de kop opsteekt, en je zoveel zonden van binnen bij jezelf gewaar wordt, dan moet je wel een verborgen Bron hebben, waaruit iedere keer weer kracht geput kan worden om de strijd vol te houden. Vol te houden in een wereld waar de voetbal koning is, waar sex zo ongeveer het hoogste is, waar abortus geen probleem meer is en waar euthanasie de meest gewone zaak van de wereld is. Waar moet dan een jong mens nu nog blijven, die met z'n bijbel wil leven, die nog bidt en dankt voor z'n eten en er voor uit durft te komen dat hij/zij niet al dat Godonterende, goddeloze gedoe niet mee wil doen? Houdt dan maar eens vol, elke dag weer. Het is voorwaar geen eenvoudige zaak. Wanneer men rustig in z'n stoel zit, en de wereld buiten de deur gesloten kan houden, dan is het niet zo moeilijk om een vroom gesprek te voeren. Maar als je elke dag in het volle leven staat, is het niet zo eenvoudig om een vroom leven te leiden.

Als er zijn die hun plaats, die zij in het leven moeten innemen, hier getekend zien, en die zijn er, let dan eens op, wat Nehemia deed. De tekst die we hier boven hebben afgeschreven, vertelt het ons. Hij ging in het gebed. Hij vergold geen schelden met schelden. Dat had natuurlijk ook gekund. Laten we eerlijk zijn, dat ligt een mens wel. Wat dat betreft zijn we ook nog ouderwets, maar dan in de verkeerde zin van het woord. Zo in de geest van oog om oog en tand om tand enz. Jullie kennen toch die passage wel uit de bijbel? Dat is het recht van de vergelding. Kwaad met kwaad. Als iemand mij de laag geeft, krijgt hij z'n portie ook, en dan liefst niet zo zuinig. Je behoeft je tenslotte niet op je kop te laten zitten. Zo wordt er niet zelden geredeneerd. En ik kan het nog begrijpen ook. Doch met dat al is zulk een vergeldingsdrang natuurlijk niet goed gepraat.

Nehemia zocht zijn kracht bij God. Daar ging hij naar toe in het gebed. Dat is altijd het beste adres. Dat wist hij uit ervaring. Hij had dit door het geloof al zo menigmaal beleefd, dat wie Hem aanroep in de nood, die vindt Zijn gunst oneindig groot.

Hij vraagt in zijn gebed of God het ook hoort, terwijl hij weet dat God het hoort. Zou Hij Die het oor gemaakt heeft niet horen? Hij weet, en gevoelt het pijnlijk aan, dat niet zij het zijn die belasterd worden, maar dat de zaak des Heeren belachelijk wordt gemaakt. Dat deed hem zeer. Het ging hem om des Heeren eer. Daarom vraagt hij of God hen hun ongerechtigheid vergelden wil, en hen hun zonden niet vergeven, "want zij hebben U getergd, staande tegenover de bouwlieden".

Het is mogelijk dat een opmerkelijke lezer hier denkt: Dat is toch niet in de Geest van Christus. Want toen Die aan het kruis hing, bad Hij anders. Hij zeide: Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen.

Inderdaad, zo heeft Jezus gebeden. En niet

alleen Jezus. Maar zo deed Stefanus het ook. Terwijl zijn vijanden hem dood gooiden met stenen, viel hij neder op zijn knieën en bad met verheffing van zijn stem: Heere, reken hun deze zonde niet toe! En als hij dat gezegd had, ontsliep hij.

Kijk, zegt iemand, dat is toch andere taal. Is dan dat gebed van Nehemia, wat eigenlijk een wraakgebed geweest is, wel een goed gebed geweest? Dat vind ik, er zo tussen door, een heel goede vraag. Echt de moeite waard om er eens over na te denken.

Ik moet hier opmerken, dat een mens niet altijd bidden kan wat hij wil. Men kan in het bidden zodanig door de Geest geleid worden, dat men de oordelen in zijn gebed op gaat roepen. Denk maar aan Elia. Het was een mens van gelijke beweging gelijk alle anderen, en hij bad een gebed om droogte. En de Heere verhoorde. Er kwam een droogte die drie jaren en zes maanden duurde. In dat gebed heeft Elia zichzelf niet gezocht. Doch het ging hem voor en boven alle dingen om de eer des Heeren. En ik geloof dat ook van Nehemia te mogen zeggen. Als hij Gods wraak heeft ingeroepen over Sanballat, Tobia en hun ganse anhang, dan ging het niet om hem, maar om God. Want Die was getergd door hun gedrag. Hij klaagt de vijanden bij God aan. En dat is geoorloofd. Dat kan zelfs in bepaalde omstandigheden geboden zijn. Ik denk hier aan het volmaakte gebed. Daar heeft de grote Gebedsleraar ook deze regel in opgenomen: Uw koninkrijk kome! En dat betekent volgens de Heid. Kat. vr. en antw. 123: "Regeer ons also door Uw Woord en Uw Geest, dat wij ons hoe langer hoe meer aan u onderwerpen; bewaar en vermeerder Uw kerk; verstoort de werken des duivels en alle heerschappij, welke zich tegen U verheft, mitsgaders alle boze raads-lagen, die tegen Uw heilig Woord bedacht worden; totdat de volkomenheid Uws rijks kome, waarin Gij alles in allen zult zijn".

In deze geest heeft Nehemia, door de Heilige Geest geleid, gebeden. Het ging tenslotte om de naam en de zaak des Heeren.

De bijbel leert ons dat we voor vijanden moeten bidden. En dat kan ook voorkomen, dat de nood van vijanden zodanig op het hart gebonden wordt, dat men er voor bidden moet. Dan heeft dit ook bekering van een of meerderen tot gevolg. Doch het kan ook voorkomen dat God het gebed voor vijanden inhoudt, ja het zelfs verbiedt om voor hen te bidden. Dan is God bezig om er een eind aan te maken, omdat Hij hun ongerechtigheid niet langer kan gedogen.

Een eigen gemaakt gebed of een door de Geest gegeven gebed, maakt een groot verschil. Veel gebeden komen niet verder dan het plafond van het huis waarin ze opgezonden worden. Doch gebeden die de Heere geeft te bidden, worden altijd verhoord en die zijn ook altijd overeenkomstig Zijn heilige wil.

Maak er nu geen verkeerd gebruik van, van wat we hier hebben geschreven. Want men zou heel gemakkelijk kunnen zeggen: Dus dan moet ik maar ophouden met bidden, totdat de Geest het mij dan eens leert. Want anders heeft het toch geen zin. Want van mijzelf doe ik het altijd verkeerd. Als je van dat laatste overtuigd bent, dan weet ik daar een heel goed middel tegen. Een middel dat de discipelen ook gebruikt hebben. Zij zeiden: Heere, leer ons bidden, want wij weten niet te bidden gelijk het behoort. Als dit werkelijk gebeden wordt, hoort God.

Echt bidden is niet zo'n eenvoudige zaak. Daar is veel kwalijk bidden, al zijn de woorden nog zo mooi. Doch dan ontvangt men niet. Oprecht bidden is "kinderwerk", heel eenvoudig kinderlijk vragen. En dan kan het wel wezen, dat het zelfs aan woorden u ontbreekt. Je weet niet eens hoe je het zeggen moet. Doch dan weet de Heere wat overdenking in u spreekt. Hij geeft acht op de jonge raven als zij roepen. Zou Hij dan niet horen degenen die dagen nacht tot Hem roepen? God geve het ons allen te doen. Hier moet zelfs de dominee kind worden en dan kan een kind nog wel eens een dominee zijn. Wie dit vatten kan, die vatte het. Ik ga weer eindigen.

Jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

Boekbespreking

Uitgave van Kool B.V.

Stationssingel 50, Veenendaal, tel. 08385-13978.

Hebt goede moed, door C.H. Spurgeon.

Dit boekje bevat zeven meditatie van de bekende prins der predikers. Deze schrijft zelf in een *Woord vooraf* o.a.:

"Dit boekje verschijnt aan het einde van een langdurige ziekte van iemand, die grote behoefte had aan dit woord van de Meester: 'Hebt goede moed'. Het komt tot de lezer als een duif, die rusteloos gevlogen heeft over de golven van een sombere zee; maar niet vergeefs, want eindelijk heeft ze een olijfbld geplukt, dat ze mee naar huis brengt. Troost is te vinden zelfs te midden van deze rusteloze wereld. De vloedbedekken niet langer de hoogste bergen; de wateren dalen en de hoop verrijst voor het oog. De woorden: 'Hebt goede moed', 'wees welgemoed', 'zijt goedsmoeds', komen ten minste zevenmaal in het Nieuwe Testament voor, en wel op de volgende plaatsen:

"Hebt goede moed; Hij roept u". (Mark. 10 : 49).

"Wees welgemoed; uw zonden zijn vergeven". (Matth. 9 : 2).

"Wees welgemoed; uw geloof heeft u behouden". (Matth. 9 : 22).

"Zijt goedsmoeds; Ik ben het; vreest niet". (Mark. 6 : 50).

"Hebt goede moed; Ik heb de wereld overwonnen". (Joh. 16 : 33).

"Hebt goede moed; want gelijk gij te Jeruzalem van Mij getuigd hebt, also moet gij ook te Rome getuigen". (Hand. 23 : 11).

"Zijt goedsmoeds; want ik geloof Gode, dat het also zijn zal, gelijkwijs het mij gezegd is". (Hand. 27 : 25).

Op deze teksten als een fundament is het gebouw van dit boekje opgetrokken; de Geest Gods geve er genadig geest en leven aan. Jezus' woorden zijn geest en zijn leven, en wij verkrijgen nimmer blijvende troost, dan wanneer wij aan Zijn voeten zitten en de waarheid onmiddellijk uit Zijn mond vernemen. De woorden van het Woord zijn

Wel eens op
TEXEL
geweest?

Beslist de moeite waard.
Bos, duinen, zee, vogel-
broedplaatsen,
visgelegenheden, etc.,
en ... rust.

U kunt op
'DE VERRASSING'
gebruik maken van

volledig pension voor
groot en klein.

Prijzen v.a. f 285,- p.w.
Of u kunt kiezen voor
een bungalow met alle
comfort of sta-caravan.

Voor 60-plussers
speciale voor- en
naseizoenprijzen.

Vraag vrijblijvend onze
kleurenfolder aan.
Tel. 02223-661 of 391.

TE KOOP
BANDRECORDER

Snelheid 4,75 en 9,50,
4 sporen.
100% in orde.
Tel. 01870-2914.

DRIEBERGEN

Te huur onze eensgezins
(hoek)woning.
Periode 11 t/m 31 juli
1987. Maximaal 5 pers.
Tel. 03438-16514

ELSPET
TE HUUR

Ruime stacaravan op
camping
"De Meulenberg"
Telefoon: 08388 - 5212

WESTKAPELLE
TE HUUR

Vakantiehuis en luxe sta-
caravan op zeer mooi en
rustig plekje op boerde-
rij bij het strand.
Telefoon 01187 - 1441

NERVEUZE
KLACHTEN?

Onze plantaardige
zenuwtabletjes maken
niet loom of slaperig.
Werken rustgevend en
kalmerend.
Versterken het
zenuwgestel.
Kuur voor een maand
f 20,-.

DROGISTERIJ
SIKKING

Barrevoetstraat 5,
2011 WL Haarlem
Tel. 023 - 312882/
324606.
Postgiro 190609.

STICHTING
REFORMATORISCHE
HULPAKTIE
WOORD EN DAAD

WOORD
DAAD

Postbus 560,
4200 AN Gorinchem
Telefoon 01830 - 24288
Postbank 30.20.900
ABN 50.98.11.566

MENSEN HELPEN MENSEN, DAT HELPT!

ONDERVOEDING / ZIEKTEN
ANALFABETISME
SLECHTE HUISVESTING

Samen kunnen we daar veel aan doen.

Daarbij is ook

UW HULP NODIG!

Steun een eigen project voor f 25,- per kwartaal.

Informatiebulletin wordt u op aanvraag toegezonden.

meer dan een woord. Er ligt een kracht in die bewijst, dat ze uitingen van de Almachtige zijn". Tot zover Spurgeon.

Vorig jaar verscheen er een speciaal aktieboekje van Spurgeon over de christelijke opvoeding van kinderen. *Hebt goede moed* is een nieuw aktieboekje van de christelijke boekhandel. Het telt 85 blz. De prijs is tot 1 juli a.s. f 9,95. (Volgens "de Boekzaal" tot 1 juni a.s.). Daarna wordt de prijs f 14,95.

B.

STATENVERTALING
NIEUWEVERTALING

contra

(7e tienduizendtal)

A. Bergsma

Deze en andere GBS-brochures
laten zien waaraan de nieuwe bij-
belvertalingen mank gaan, bijv.:

GROOT NIEUWS een ramp
voor de kerk, van dezelfde
schrijver, wijst op de moderne,
'dynamische' vertaalmethode
waardoor de Schrift van haar
kracht beroofd wordt.

Respectievelijk 48 en 60 pagi-
na's, **prijs f 3,95 en f 4,75**, excl.
verzendingkosten, portvrij te bestel-
len.

GEREFORMEERDE
BIJBELSTICHTING

ANTWOORDNR. 18 3300 WB DORDRECHT

DE DRIESTAR

M.O.-opleidingen

Sinds september 1985 verzorgt "De Driestar"
tweedegraads opleidingen voor de vakken

- Nederlands
- Engels
- Wiskunde
- Pedagogiek

De opleidingen zijn gericht op functies in het
onderwijs, functies bij de overheid en in het
bedrijfsleven.

Voor hen die een hogere vooropleiding heb-
ben dan HAVO of VWO is plaatsing in het
tweede studiejaar bespreekbaar.
De colleges worden gegeven in Gouda op
twee avonden per week.

Een informatiegids kan aangevraagd worden
bij:

Adm. M.O.-opleidingen "De Driestar", Bleu-
landweg 492, 2803 HS Gouda, tel. 01820-38388.